

Statutul *profesurii* în universitățile românești. Ce este de făcut?

(The professorship in Romania. The current state and future directions)

DANIEL DAVID^{a,b}

^aUniversitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, România, str. Mihail Kogălniceanu nr. 1., Cluj-Napoca

^bIcahn School of Medicine at Mount Sinai, New York, SUA

In this article we critically analyze the current state of the art regarding the status of the professorship position in the Romanian universities. Limitations and differences in comparisons with the international standard practices are discussed and suggestions for a reform in the Romanian academic system are proposed.

Keywords: Professorship, Reform of the Romanian academic setting

Acest articol a apărut inițial ca text pe Blogul personal la:

<http://danieldavidubb.wordpress.com/2014/05/31/statutul-profesurii-in-universitatile-romanesti-ce-este-de-facut>. *Profesura* este un termen care se referă la activitățile academice subsumate celui mai înalt grad didactic din universitățile românești, și anume cel de profesor universitar. În România, *profesura* este reglementată de Legea Educației Naționale, nr. 1 din 2011. *Profesura* include patru tipuri majore de activități: (1) activități de predare; (2) activități de cercetare; (3) activități de servicii inovative către comunitate și (4) activități administrative.

Prin statura acestui grad didactic se vizează nu doar realizarea performantă a activităților proprii/individuale, ci și formarea resursei umane, prin mentorarea tinerelor cadre didactice/tinerilor cercetători și dezvoltarea și promovarea universității. De aceea, *profesura* este o piatră de temelie a unei universități responsabile, de modul în care aceasta este organizată depinzând, practic, competitivitatea universității.

La nivel internațional, există două modele majore cu referire la *profesură*.

Primul model consideră *profesura* o situație de excepție, fiind conferită cadrelor didactice seniore, cu prestigiu și realizări academice deosebite, pe perioadă nedeterminată (*tenure*), adesea, în programe de tip *graduate* (master/doctorat). Acest model este mai răspândit în universitățile *world-class* de tip mai tradițional (de exemplu *Ivy League* în SUA și *Oxbridge* în UK) și, de obicei, asociază *profesura* cu organizarea unităților academice (de exemplu

departament) sub formă de *Școală*, cu o structură piramidală sub aspectul gradelor didactice, *profesura* fiind reprezentată de șeful de *Școală*, în sens de *leader* academic în domeniu. *Școala* se poate exprima în departament/catedră/program și/sau unitate de cercetare.

Al doilea model promovează conferirea *profesurii* mult mai flexibil, pe o scală mai largă și la vârste mai tinere, dar tot în baza unor indicatori majori de performanță, fără a mai păstra cu necesitate o structură piramidală în unitatea academică (de exemplu departament). Acordarea acestui tip de *profesură* se bazează, de obicei, pe un puternic mecanism de autofinanțare, făcându-se, așadar, adesea, pe perioadă determinată. Și în acest model, angajarea se face și pe perioadă nedeterminată, dar, de cele mai multe ori, angajarea se poate stopa când titularul *profesurii* nu se mai poate autofinanța (cel puțin până la un anumit nivel al salariului). În acest model, *profesura* nu este asociată, neapărat, cu conducerea unui departament/catedră, ci a unui proiect, program și/sau a unei unități de cercetare din departamente/catedre mai mari, unde directorul de departament/catedră nu mai este șef/*leader* de *Școală*, ci este mai mult un cadru didactic/de cercetare implicat în managementul academic.

Recunoscând cele două modele, cele mai multe universități de tip *world-class* le utilizează, astăzi, pragmatic, diferit în unități academice diferite, în funcție de tradiția, mărimea și politicile de dezvoltare ale fiecărei unități. Spre exemplu, primul model este implementat în departamente mai mici, strategice

pentru universitate, extrem de competitive academic și, adesea, financiar (de exemplu prin granturi etc.), vârfuri de lance ale universității în domenii bine definite de frontieră a științei. Al doilea model este implementat în departamente mai mari, cu programe mai diverse, obligatoriu cu autofinanțare puternică (de exemplu din granturi etc.), autofinanțare care permite, astfel, existența mai multor *profesuri*. Indiferent de modelul angajat, în universitățile de tip *world-class*, existența *profesurilor* la nivel de *undergraduate* – bazate, dominant, pe normă didactică la nivel licență și/sau master profesional – este un fapt mai rar, fără însă a lipsi, la acest nivel activitățile academice fiind, adesea, derulate de grade didactice mai mici (asistent/lector) și/sau asociate/externe. Așadar, ca urmare a specificului activității, programele de tip *undergraduate* au, adesea, sub aspectul gradelor didactice, o structură piramidală, dominată de gradele didactice mici; într-adevăr, multe activități la nivel de *undergraduate* pot fi oferite în regim de competitivitate academică și financiară ridicată de gradele didactice mici (asistent/lector) și/sau de cadre didactice asociate/externe.

În universitățile românești, adesea, aceste fundamente academice internaționale nu sunt înțelese și promovate adecvat. Există o devălmășie păguboasă academic și financiar. Într-un articol anterior [1], spuneam că este nerealist să cerem aceleași standarde academice și celor care predau cursuri multe la 300 de studenți la nivel de licență (și deci au de corectat 300 de lucrări, au de condus un număr mare de lucrări de licență, au de consiliat zeci de studenți, organizează cercuri științifice etc.) și celor care predau la master sau doctorat, unde au 20-30 de studenți, care derulează activități de cercetare performantă prin granturi. În condițiile legii și ale autonomiei universitare, universitățile românești ar trebui să aibă o politică proactivă și nuanțată asupra *profesurilor* proprii, după modelul universităților de tip *world-class*, cu scopul creșterii competitivității academice naționale și internaționale. Iată modelele propuse:

(I) *Profesura* de tip *graduate* – *profesor de cercetare și predare* -, definită prin următorii indicatori:

(1) activitatea de predare – norma didactică asociată *profesurii* conține *dominant* cursuri la nivel doctoral și masteral (cu focalizare pe masteratul de cercetare), activitatea de predare fiind organizată în formatul cercetării mentorate și/sau al învățării prin cercetare. Cursurile la nivel de licență, dacă există, au o pondere mică în normă și/sau sunt de tip inspirațional pentru tinerii studenți de la nivel de licență;

(2) activitatea de cercetare – titularul *profesurii* a demonstrat că: (1) are publicații internaționale de referință ca autor principal/corespondent; (2) a atras granturi în calitate de director, generând, astfel, și medii de cercetare pentru a forma resursă umană de calitate (de exemplu tineri cercetători) și (3) înființează și/sau conduce o unitate de cercetare acreditată;

(3) activitatea de servicii inovative – titularul *profesurii* derulează programe de exploatare a rezultatelor proprii în mediul socio-cultural și economic prin brevetare, atragerea de resurse financiare specifice (de exemplu granturi de servicii), organizarea de unități academice, care oferă servicii inovative către comunitate etc;

(4) activitatea administrativă – titularul *profesurii* conduce o unitate de cercetare acreditată (de exemplu colectiv de cercetare/laborator, centru și/sau institut) și reprezintă universitatea în activități administrative academice, la nivel național și internațional, în acord cu profilul său universitar;

Dacă norma didactică conține mai multe decât 50% activități de cercetare, *profesura* de tip *graduate* se numește *profesor de cercetare (research professor)*.

(II) *Profesura* de tip *undergraduate* (licență/master profesional) – *profesor de predare și cercetare* -, definită prin următorii indicatori:

(1) activitatea de predare – norma didactică asociată *profesurii* conține *dominant* cursuri la nivel de licență și la nivel masteral (cu focalizare pe masteratul profesional), activitatea de predare fiind centrată pe student;

(2) activitatea de cercetare - titularul *profesurii* desfășoară o activitate de cercetare asociată actului didactic exprimată prin (1) publicații naționale și internaționale (incluzând lucrări/manuale didactice); (2) atragerea de granturi educaționale și (3) înființarea și/sau conducerea unor unități/activități de cercetare asociate predării (de exemplu laboratoare didactice, cercuri științifice);

(3) activitatea de servicii inovative – titularul *profesurii* este preocupat în oferirea de servicii către comunitate prin unitățile de profil ale universității, atragerea de resurse financiare specifice etc;

(4) activitatea administrativă - titularul *profesurii* conduce (a) unități/activități de cercetare asociate predării (de exemplu laboratoare didactice, cercuri științifice) sau (b) unități de servicii către comunitate și reprezintă universitatea în activități administrative academice, la nivel național și internațional, în acord cu profilul său universitar.

În funcție de opțiunea angajatului, în timpul carierei, se pot face mișcări între aceste tipuri de *profesuri*. Organizarea nuanțată a profesurii în universitățile românești, după modelele performante existente

la universitățile de tip *world-class*, va determina dezvoltarea unor structuri academice (de exemplu departamente/catedre/programe) de tipul *graduate* versus *undergraduate* (vezi pentru detalii [2]). Despre importanța reorganizării universităților românești, în structuri *undergraduate* și *graduate*, am discutat anterior [1,2]. Odată generate astfel de structuri, acestea pot interacționa, explicit, și chiar avea zone de suprapunere controlată. Într-adevăr, un *profesor de cercetare și educație* sau un *profesor de cercetare* poate să susțină, semestrial spre exemplu, un curs inspirațional la licență, dar nu trebuie să fie copleșit de cursuri și ore la nivel de licență, deoarece asta îi reduce timpul dedicat cercetării. Așa cum sunt acum organizate *profesurile* în universitățile românești, acestea există într-o devălmășie păguboasă academic și financiar pentru universitățile românești.

Universitățile de cercetare avansată din țară ar trebui să încurajeze dezvoltarea *profesurilor* de tip *graduate*. *Profesura* de tip *undergraduate* poate fi acceptată în condiții speciale, păstrând structura academică piramidală, atunci când: (1) indicatorii asociați celor patru criterii sunt de excepție; (2) există un interes academic al unității pentru dezvoltarea acestei *profesuri* și (3) există resurse financiare care să o susțină. Într-adevăr, multe activități la nivel de *undergraduate* se pot desfășura performant sub aspect academic și financiar prin "asistentură" și "lectorat", în regim de titular sau cadru didactic asociat.

În fine, în această fază, unitățile academice din universitățile românești ar trebui încurajate ca, în condițiile autonomiei universitare, să-și elaboreze statele de funcții (inclusiv politicile de promovare) pentru a exprima aceste distincții, în acord cu: (1) profilul de carieră vizat de fiecare angajat; (2) politicile de dezvoltare ale unității academice care administrează statul de funcții și (3) resursele financiare ale unității academice respective. Similar, senatele universităților pot adopta criteriile de evaluare și promovare academică, pornind de la reglementările minimale CNATDCU, pentru a reflecta tipurile de *profesuri* și opțiunile de carieră asociate lor.

Referințe

- [1] D. David, (2014). *În sfârșit avem ranking-ul european al universităților! Cum stăm în țară și la UBB?* Accesibil online la <http://danieldavidubb.wordpress.com/2014/05/17/in-sfarsit-avem-ranking-ul-european-al-universitatilor-cum-stam-in-tara-si-la-ubb/> (accesat în 23.05.2014).
- [2] D. David, *Cele patru păcate capitale ale mediului universitar românesc*, Revista de Politica Științei și Scientometrie 2(3), 219 (2013).

Autor corespondent: daniel.david@ubbcluj.ro